

ГОДИНА III.

ПОЗОРИШТЕ.

БРОЈ 38.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЋИЋ.

ИЗЛАЗИ ЧЕТИРИ ПУТА НА НЕДЕЉУ НА ПО ТАБАКА. — СТОЈИ ЗА НОВИ САД 40, А НА СТРАНУ 60 НОВ. МЕСЕЧНО. — ЗА ОГЛАСЕ НАПЛАЌУЈЕ СЕ ОД ЈЕДНЕ ВРСТЕ 3 НОВ. И 30 ЗА ЖИГ СВАКИ ПУТ.

НАША ПОЗОРИШТА.

„Јавор“ лист за забаву, поуку и књижевност, што излази у Новоме Саду, донео је о позоришту ову белешку: „Народно позориште у Београду отворено је 7. марта, после прекида од 9 месеца. Срећно, да Бог да! Неки београдски листови хоће на позоришну управу да баце сву одговорност за потоњи успех. Није тако! Они или не знају или не ће да кажу, шта је у ствари. Нека се садашња државна влада не меша у репертоар, као пређашње; нека не прописује правила за глумце, као за робље; нека не распушта друштво из ненада, кад има другог начина, јер се позоришни уметници не могу набавити у свако доба ни при бољем поступању, а новац једини тешко ће привући што боље. Управи треба да су одрешене руке у састављању одабраног репертоара, да има доста нових комада у приправности, да не држи велико друштво, да не преплаћује чланове, да је чуварна, да подиже глумачки подмладак, и да друштво путује по народу. Публика треба да се одзива удеснијем репертоару и приличном друштву, као што је то чинила кроз толико година, иначе би се Београд одрицао свога културног задатка. А журналистика треба с пажњом да прати позоришни рад а не само да пецка, или да се чини томе невешта. Све то треба слонки да ради, ако хоћемо да се одржи и унапреди за сада једини храм свих уметности у држави српској!“

Ова је белешка дала повода загребачкоме „Vijenac“ да каже и своје веома умесне мисли о истој ствари. „Vijenac“ вели: „Дне 7. марта отворено је српско народно позориште у Београду, по што се није пуних 9. месеца у њему приказивало. У своје време писало се по различитим листовима доста о узроку, за што су представе у Београду обустављене биле. Ми нисмо много о томе ја-

вили, премда нам је као било, да један од три наша драматска завода кроз дуже времена не ради, исто тако жао, као што нам је сада драго, да је позориште сад опет отворено пријатељима уметности. Не можемо ту инак прећутати неколико мисли, којих је новосадски „Јавор“ врло удесно о том питању истакао. „Јавор“ вели, нека се у уметничку струку не мешају владини органи, него само позоришна управа, нека се не прописују правила за глумце као за робље, нека се не распушта друштво из ненада, нека се не држи превелика дружина, нека се чланови не преплаћују, нека се приправи довољно нових комада и нека се постара за подмладак. Све ове примедбе врло су темељите и не ваљају само за београдско већ и за загребачко позориште. Ми ћемо ту додати неколико примедба, које опет вреде за једно, друго и треће позориште, где се нашим језиком приказује. Премда се у опште опажа знаменит и брз напредак, премда се глумачке силе хрватскога и српскога позоришта могу пуним правом такмити са бољим позориштима других народа: то ће ипак свако морати признати, да се крај таквих сила више могло постићи. Писало се и умовало се много о томе, како да се није даље дошло, и где да се налази корен манама, којих критика сведневнице истиче.

Расправљало, гатало, наслућивало се ту, као код какве тајне болести, којој лечник не може да уђе у траг, али никад се није мислило, о чему управо треба мислити. Али ипак су разлози врло јасни, те не треба Диогенове светиљке, да их нађеш. Задатак је владе, да позориште тако удеси, да се сачува и развије оно, што ваљана имамо, и да се старамо, да буде и будућност позоришта ујемчена. За то је потребно троје.

Прво глумачко училиште; друго стална, непроменљива управа на темељу једног штатута, а тој се управи има додати веће вештака; треће мировинска заклада за чланове друштва. То је једино, право решење целе драматске загонетке.

Без драматског училишта нема спаса нашим позоришним заводима, а такво могло би се основати и у Загребу и у Београду. Новосадском позоришту не допуштају то средства, јер не prima потпоре од земље. Многи веле — јер приговора има у нас свакој ствари, те се мораш правдати и у питањима, која су са свим јасна — многи веле, чему нам драматске школе? Ко ће хранити и ангажовати све питомце, а сав хрватски и српски народ има само три позоришта? Наша су се позоришта, истина, развила из добровољачких дружина, наши глумци већи-

ном су натуралисте. Али сва три наша позоришта развише се већ у толико, да натурализам не достаје, нити се смемо уздати у то, да нам слепи случај или ненадана срећа баци у крило даровита самоука, да нам буде члан позоришта. Репертоар наш развио се већ у толико, да се не може ма шта и ма како приказати, те тако свака струка иште свога глумца. А ту се хоће избражавања од малих ногу. Па питам, хоће ли глумачко училиште загребачко само Загребу, београдско само Београду служити? Прebroјте све вароши и места у троједној крчљевини, Србији, Банату, Бачкој, Истри, где немачки и талијански глумци и лакрдијашки ваде леп новац из кесе нашега народа. Не би ли вредније било, да и та места освоји домаћа уметност? Би заиста! Ено вам жива примера у Вараждину.

(Свршиће се.)

ДОПУНЕ И ИСПРАВКЕ ЗА „ГРАЂУ ЗА ИСТОРИЈУ СРП. ПОЗОРИШТА“ од Јована Ђорђевића.

(Наставак.)

Кад немарношћу наших поглавара наше богате општине не учинише оно, што се учинити могло, остало је још, да поједини родољуби учине, што могу; и они су доста и чинили. Сабо основа карловачку, Вуковић новосадску гимназију, Сервијски основа стипендије, Сава Текелија основа свој завод за ђаке у Пешти, и за офицере у Бечу. Имућнији трговци посташе меценати убогих српских књижевника, и издаваху својим трошком њиве књиге. И то су сви ови чинили из сопствене побуде; а да шта би тек било, да је којом срећом у народу било вођа, који би им предњачили, и на које би се могли угледати? Да су од г. 1790. па до данас на свима владичанским столицама седели Лукијани и Платони, па да су наше богато, али мање свесно племство, и имућније грађанство око себе скупљали, и на жртве подстицали? Колико ли је помоћи за толико дуго време могло доћи нашој школи и књизи од толиких богатих манастира?

Али шта има све то посла с позориштем? — може ко запитати. Каква нужда говорити о саборима, јерархији, штампарији, општинама, гимназијама и т. д., кад је реч о позоришту, о „комедији“

Има ту свезе, и још те какве свезе!

Да смо имали више помоћи било од народа, било од појединих, имали бисмо и више школа, и у њима више ђака, дакле бројем већу интелигенцију, и што је најглавније, у народном духу одгајену интелигенцију.

Ова интелигенција не би сва махом отишла у духовни чин, нити само у војнике, чиновнике, лекаре и адвокате. Претекло би отуда добрих снага и за професоре, учитеље, списатеље; а не варам се, ако додам и за — глумце. Тако је било и у других народа. Свуда су ђаци започињали позоришта; свуда су они давали најбољи контингент глумаца. И код нас видимо ђаке, да помажу Вујићу при представама; видимо ђаке у свима дилетантским дружинама. Па како да од њих не добисмо и глумаца много пре, као што их добише други народи? Ето како: Мало их је било, па су свакоме иоле бољем отворени били сви други већ утврени путеви; и кад је могао бирати, да постане што хоће, волео је да бира оно, што је сигурније. Да је у оно време и код нас, као код других народа, било више школа, и више ђака, па да се морало за сигурним хлебом мало дуже чекати, ја-

мачно бих их се нашло, који би покушали срећу и са глумовањем; и тад би и код нас позоришне представе почеле биле не тек са Вујићем г. 1813., него са добрих 10—15 година раније. Отуда би пак велике користи било не само у том, што се тада низ позоришних представа не би можда ни у нас све до наших дана прекидао, као што се ни код других народа прекидао није; те бисмо тако много пре могли доћи и до сталног народног позоришта, него што смо овако дошли; него још више и поглавито у том: што би глумачки сталеж рекрутован био из

крила народне интелигенције, те би снажно могао утицати и на сувремену књижевност, у ком би случају развитак и самога народног језика за коју десетину година ускорен био. У место, што се сад ми бочимо са нашим „рутинистама,“ које нисмо из школа добили, да им нешто мало граматичног знања накнадно улијемо: могли смо, да је било среће, ми од наших глумаца још пре тридесет година учити и научити, како се српски лепо, чисто и добро говори! Ето шта смо могли имати од те презрене „комедије!“ (Наставиће се.)

Д И С Т И Њ И.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Виљем Тел“) од Ф. Шилера, приказан је по други пут 25. марта — на благовести.

И ако овај комад носи име једног јунака свог, ипак није радња у том јунаку концентрована, него је тако рећи подједнако раздељена. Међу тим Тел долази у свима главним појавама, те се тим ипак у радњи издиже више од осталих својих сараденика. Он је темељ и кров, а сви остали су видови од зграде, па за то смо и очекивали да нас лепо забаву у позоришту, што смо знали, да је морамо тражити код свију а не само код појединаца.

Цео је комад добро приказан: код свију смо глумаца видели добру вољу, а код бољих и вештине.

На првом месту морамо споменути Ружића — Тела, јер је заиста задатак свој вештачки расудио и извео у целини, а особито у појединим призорима. На име је добро извео сцену, где се ломи и бори са собом кад га Геслер гони да стреља јабуку са синовље главе. То за глумца најтеже место пошло му је овог вечера најбоље за руком; наравно да при томе ни остала места није занемарио: вештина и уметност јављама се свуда. Само у сцени, где пита за Киснахт, није нам изашао тако, да смо одмах могли приметити на што смера, али све понашање његово и пре и после тога учинило је, да се и та мала хладноћа једва могла осетити.

За њим морамо одмах по вештини споменути г. Лукића у улози Атингхаузена. Њега је још први пут у тој улози критика похвалила, на име онде, где говори о визијама. Тај је приказ заиста лепо и добро извео, а остала је места г. Лукић исто тако добро приказао. Једну ману имали смо на њему овог вечера, а то је, да је сувише тихо говорио, те се на гдекојим местима слабо, а гдекоји пут скоро ништа није ни чуло шта говори. Атингхаузен је, истина, старац на умору, са свим изнемогао, па му је и глас слаб, али глумац, баш у таким приликама мора имати своје слушаоце, а не само гледаоце на уму. Та слабост могла се и другим начином довољно обележити, без штете слушаца.

Г. Зорић — Геслер — је на против као и обично при добром гласу био, те и охолост Геслерову тим мало и потенцирао. Геслер је строг, обестан и гвоздени намесник али није — бесан, укочен и лармација. Изузевши те недостатке, г. Зорић добро је иначе извео улогу Геслерову.

Мелхтал г. Сајевића био би свугде изврстан, да г. Сајевић није био на неким местима одвише жив. У призору са Фирштом и Штауфахером, где чује за несрећу свога оца, био је врло добар, као и у осталим главним местима улоге своје.

Г. Марковићу и Пешићу пребацила је прва критика, да су стихове кидали на крају. Овог вечера нису чинили то на крају, већ у средини стиха, што је још много непријатније. Чини нам се, да је узрок тим зајета непријатним појавима на позорници незнање улога.

Г. Недељковић је вечерас био много бољи него обично.

Гђа Ружајка као и госпођа Сајевићка биле су у својим маленим улогама изврсне. А и сви остали приказивачи су добро свој део извршили, тако, да смо у главном са свима били задовољни.

И чамац се добро борио с таласима, те је тако учинио своју дужност, и ако није хтео поред свег бурног пљескања по други пут да се покаже жељним гледаоцима или управо пљескачима.

Сад би смо имали још нешто да приметимо публици самој, и то не оно, што је била у позоришту већ баш оној што није била. Кад позориште чини све могуће, да нам овако комађе тако лепо изведе, онде је заслужио и од наше стране већу пажњу. Срамота је за Нови Сад, да се каже, да је и на представи „Тела,“ била дворана скоро празна. Знамо да су рђава времена, али да се ипак може много учинити само ако се хоће сведочи нам купљење прилога на позориште. Кад позориште ради, наградимо му рад посетом — наградом, што и нама хасни. То је много племенитије, лепше и достојније Новог Сада, него добровољно прилагање после нехатости. Зар се ово позориште не зове „Српско народно позориште“ у Новом Саду и зар се новосађани не диче, не поносе тиме? Н.

Издаје управа српског народног позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

52. ПРЕДСТАВА.

У II. ПРЕТПЛАТИ 8.

У НОВОМЕ САДУ У НЕДЕЉУ 7. АПРИЛА 1874.

ПРВИ ПУТ:

С А Н И Ј А В А .

ИСТОРИЈСКА ДРАМА У 3 ЧИНА, ОД ДРА МИЛАНА ЈОВАНОВИЋА.

(I. ДЕО.)

О С О Б Е:

Виљем, херцег целски	Зорић.
Елеонора Д' Албрез, његова жена	Ј. Маринковићка.
Софија, њихова кћи	Ј. Сајевићка.
Ђорђе, кнежевић, наследник хановерански	Недељковић.
Август, кнежевић брауншвајгски	Петровић.
Гроф Филип Кенигсмарк	Ружић.
Адела Кнезебекова, софијина дворкиња	Л. Маринковићева.
Барон Бернсторф, министар целски	Марковић.
Густ, стари Шведац, слуга кенигсмарков	Лукић.
Јурго, слуга августов	Добриновић.
Слуга	Пешић.

Дворска стража, пажеви, слуге. — Место: престоница Целе. — Време: 1682. год.

У понедеоник 8. априла први пут: „САН И ЈАВА“. Историјска драма у 4 чина, од дра Милана Јовановића. (II. део.)

Улазнице се могу добити и за обе представе на једанпут у писарници позоришној (стану матичином) од 9—12 пре подне и од 3—5 сахата после подне а после на каси.

Како је већ истекла прва претплата, то се умољавају они наши поштовани претплатници, који у име друге или треће рате што дугују, да тај дуг свој што пре изволе намирити.

Поједини бројеви овога листа продају се обдан по 5 н. а. вр. у српској народној задружној штампарији, у позоришној писарници и у вече на каси.

ПОЧЕТАК У 7 И ПО А СВРШЕТАК У 10 И ПО САХАТА.